

Istina disonance

(Jelena Blanuša, *Pseudoton*, Novo Miloševo: Banatski kulturni centar, 2015)

Pseudoton Jelene Blanuše odzvanja u raštimovanom svetu. Ova zbirka pesama je o svemu i ni o čemu, jer se prema ničemu ophodi kao prema sastavnom delu života. Ona je odvojena, ali i povezana sa stvarnošću – pseudo povezana. I naslovi njenih ciklusa su pseudonaslovi zato što kao reči ne postoje – van ove zbirke. I svet kojom se kreće Blanušin pseudosubjekt je pseudosvet. A ako nas ova poezija nimalo ne uznemiri, onda smo pseudoljudi i treba da se zabrinemo. Sa površine ove disonantne muzike mogu se zahvatiti osećanja besa, melanholije, sumnje, inata. Ispod prvih impresija naziru se grupe tema – iluzornost stvarnosti, podvojenost ličnosti, odsustvo osećanja, metafizička samoća, problem neusklađenosti unutrašnjeg i spoljašnjeg čovekovog života. A ispod svega toga odzvanjaju ključni tonovi ove poezije: pojedinac, svemir, društvo, pesma, smrt.

Zbirka se sastoji iz četiri ciklusa: „Egzistacije”, „Dijalekcije”, „Revoluzije” i „Moratorijumi”. Zajedno sa naslovom, ovi nazivi tvore jedan lanac simulacija, zamena za ideje koje predstavljaju. Egzistencija postaje stanje egzistacije, dijalektika postaje dijalekcija a revolucija revoluzija. Pojmovi postaju statičniji i svakodnevniji, dijalekcija i egzistacija svakako nemaju semantičku potentnost koju imaju egzistencija i dijalektika – ovo prizemljenje ih približava nama koji nismo zaduženi ni za šta veliko, ni za filozofiju ni za društveni prevrat, i koji upravo to činimo – samo egzistiramo. Na kraju tog lanca pseudopojava i stanja nalazi se smrt, kao možda jedino stvarna: oratorijumi postaju moratorijumi, pesme koje nas na našu smrtnost podsećaju.

„Egzistacije” mahom tematizuju mesto pojedinca u nečemu što

bismo mogli nazvati svemirom, večnošću, totalitetom, u čemu je on sam i najčešće uplašen ili ravnodušan. Na primer, pesma „Iza zavesa” počinje: „Kada se spuste zavese / samo si jedna uplašena lutka / svemira”. Ove pesme se i poigravaju čulnim doživljajima, i strahotom neosećanja. Eventualna nemogućnost osećanja bola bi imala ovakav ishod: „(i onda ćemo panično srećni / trčati prljavim ulicama dok / na trotoarima jednom / ne iskrvarimo u sebe.) Predstavljene su i pesnikinje impresije svakodnevnog života, na primer u pesmi „St. Хыберт”. Egzistencije stavljaju prirodu i kulturu u suprotnost, npr. u „Ekvilibrijumu”:

„Naša planeta gladna čeka / da se umorimo od putovanja. / na kraju gde god da legnemo / iz nas će nići trava”. Osećaj podvojenosti, neintegrisanosti je opevan u pesmi „Sva naša ogledala”: „I smejem se Hermini / ona manje liči / i čudim se Jeleni / pa na šta to liči / toliko zavisiti od sna... Kada je teško: ‘Nikome ti ništa ne duguješ!’ Hermina će. / Hermina duguje samo sebi. / Jelena duguje celom svetu”. Hermina je ovde u ulozi alter-ega lirskog subjekta koji će se pominjati i u potonjim pesmama. Za opevavanje ovakvog položaja pojedinca važne su svakako figure inverzije i paradoksa.

„Dijalekcije” su više usmerene na društvene pojave nego prethodni ciklus, i osvetljavaju njegove protivrečnosti i poraze, na primer u pesmi „Novi svetski poredak”: „Štede na bombama / Mi štedimo na deci”. Ili u pesmi „Poreklo nepravde”: „Možda svi sudovi služe samo / da bi bar jednom od vas / oduzeli pravo / da mrzi drugog čoveka”. Važne su i teme smrti i reinkarnacije, npr. u „Svim našim večnostima”: „Možda bismo mi pogrešni već odavno / poskakali s krovova nekih dalekih zgrada / da se ne plašimo: Kao i u život, doveka ćemo u smrt padati”. Tematizovan je i odnos unutrašnjeg i spoljašnjeg života, čije je spajanje osujećeno, i otud izvrnuta aluzija na sumatraistu Crnjanskog u naslovu pesme „Beskrajni, raščerečeni krug”: „Kiša pada već danima

/ a u meni se zalomilo / ogromno parče tmurnog / neba. Munje niotkuda". Drama pojedinca se dakle u ovom ciklusu odvija paralelno sa dramom društva.

„Revoluzije“ tematizuju odnos pesnika pojedinca, iz prvog ciklusa, i društva, iz drugog ciklusa, kroz motive neshvaćenosti, potrebe umetničkog stvaranja i sumnje u isto. Poezija je u suprotnosti sa banalnim i konvencionalnim svetom, što čini da ima za njega skoro nepodnošljivu težinu. U pesmi „Nema deluzija“, pesnik deluje kao žrtva svoga dara, koji izaziva nesanicu, strepnju i teskobu. Pesa kao pojava je u labavom savezu sa pesnikom, koji je portretisan sve ukupno kao nestalna, promenljiva ličnost. U pesmi „Hermeneutika φ -a“ poručuje mu se: „Dopusti tome u tebi / da rukama nešto kaže / da osmisli kraj“. Božanski broj je φ , daje prirodi proporcije kakve se teško ostvaruju u obliku pesme zato što moraju proći kroz pesnika nedoraslog za takvo savršentsvo. U „Kiši nad kišama“ poezija je ambivalentna: omogućava da pesnik bude čitljiv svetuali je varljiva jer njegovom životu, malom i kratkom, daje privid težine. U ovom ciklusu je važno to što Blanuša opevava specifičnosti novije generacije, i ljudi i pesnika, kroz jedno razbijeno mi, i kroz prikaz ne osećanja, nego njihovog odsustva, nizanjem kontrasta, npr. u pesmi „Fusnota o višim ciljevima“: „Preskočili smo još jednu potrebu / jer nam nije trebala / onu divno nevažnu / da volimo onog kog volimo... Nemamo šta da kažemo / Nemamo šta da prećutimo / Ne želimo da se gledamo / A ne možemo da se ne vidimo“. Novo postojanje je pseudopostojanje i invertovano postojanje, u kojem ne znamo šta je važno jer sve osećamo kao iluziju ili san. Takođe, ne možemo više znati šta je važno zato što postoji jaz između onog što smo i onog što nam svet nudi: „Možda nas tad više ne pitaju / kako je to znati sve stvari / a ništa ne znati i / voleti istovremeno sve / nauke i umetnosti / kako je to ne gledati televiziju / kako je moguće nas voleti / i koliko to, dovruga, ima nas („Rekvijem za naše uši“). Lajtmotiv suprotstavljene prirode i civilizacije javlja

se ponovo u gotovo vinaverovskom opisu malograđana: „Hodajte ulicama, hodajte po platformama / to je dobro za vaše debele noge / to je dobro za vaša malena srca“. U tom duhu su i sablasni stihovi pesme „Svet kakvim ga nismo znali“. Povezujući ove pesme sa nazivom ciklusa mogla bih reći da pesma pruža privid, ili trenutnu revoluciju svesti i duha, ali da se posle nje sve ipak vraća na staro.

„Moratorijumi“ predstavljaju oratorijume o smrti, u kojima pesnikinja osvetljava ovaj pojam iz raznih uglova, i kroz stvaranje metafizičkih pejzaža - njen unutrašnji svet sad je predstavljen kao spoljašnji, odnosno kao podzemni. U „Posmrtnoj odi“ to su sive ulice sa čamcem na horizontu, i k njima ide horda klovnova. U ovom ciklusu smrt vreba subjekta ali u isto vreme je on donosilac iste („Kraj nosimo u nama“) i stupa u savez sa patuljcima, klovnovima i nakazama („Soba 127“). U odnosu prema telesnoj smrti Blanuša ispoljava pandurovićevski naturalizam: „Sada si neka zemlja / ili neki debeli crvi / još uvek te gladni / još uvek željni da izgrizu / tebe već izgrizenog“ („Prva slika“). Ponovo raspravlja pitanje reinkarnacije i stoga se san, pa i sama smrt, disovski prikazuju kao izbavljenje od tog, implicitno, previše racionalnog, sivila: „Nekada upleteni smo u ništa / krakovi mu gmižu / po našoj vreloj svesti / i volimo utonuti u san / tada se sve u nama budi“. Ili: „Možda postajemo duše / dok nam se glave gase“. U Blanušinoj dionizijskoj koncepciji života smrt je inspiracija za postojanje, koje je „nezadrživa lopta života / iznutra napumpana smrću“ („Svakodnevna eutanazija“). Ona je dakle prisutna i u srži stvari, i u svakodnevici. U poslednjoj pesmi ove zbirke, čezne se za „zagrljajem od smrti težim,“ čezne se za verom da ljubav može pobediti takvu silu, ali je ta vera predstavljena kao skoro nedostižna.

Muziku *Pseudotona* svira lirski subjekt pojedinac, ali i raštrkano mnoštvo. Oni se i slažu i ne slažu oko svojih glavnih tema - pojedinca spram večnosti, spram društva, spram pesme, spram smrti. Njihove

svakodnevice, kako fizičke tako i metafizičke, zgleđaju se u zrcalu. Da li smo mi polja ili su polja u nama? U svetu koji je izvrnut u nemoguće, mačka sedi na ljuļjašci pod crvenim drvetom i posmatra izlazak Zemlje. Neposrednost izraza kojim Blanuša iznosi svoju frustraciju stvarnošću i rascepljenost identiteta podseća na neposrednost moderne američke poezije, u kojoj svakodnevni predmeti imaju svoje mesto i svoju simboliku. Stvara se zanimljiva troslojnost: pesnik izražava svoj odnos prema životu, svoje impresije o tom životu ali i svoj odnos prema svojim impresijama. Na takav izraz Blanuša nadovezuje sitne jezičke inovacije: glagol *smrtiti*, *neprebol*, *bleštavilo*, *boliti se*. Ako bi se nešto moglo prigovoriti Blanušinoj poeziji, onda bih još istakla da je najbitnije da radi na izbegavanju preteranih elaboracija. To će dovesti do veće zgusnutosti pesme, koja će tako biti razgovetnija u svojoj nerazgovetnosti pseudomuzike, i tako bliža svom pesničkom cilju.